

สาธุการบูชา ถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ๑๐๐ ปี

ถวายเป็นพระกุศลอายุวัฒนมงคล

แด่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

๓ ตุลาคม ๒๕๕๖

พระประวัติ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก มีพระนามเดิมว่า เจริญ คชวัตร ประสูติเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีฉลู เบญจศก จุลศักราช ๑๒๗๕ ตรงกับวันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ณ ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมืองกาญจนบุรีจังหวัดกาญจนบุรี พระชนกชื่อน้อย คชวัตร พระชนนีชื่อน้อย คชวัตร ทรงเป็นบุตรคนที่ ๑ ในจำนวนพี่น้อง ๓ คน

เมื่อทรงพระเยาว์นั้นมีร่างกายอ่อนแอเจ็บป่วยอยู่เสมอ คราวหนึ่งทรงป่วยหนักจนผู้ใหญ่ถึงกับคิดว่าจะไม่หาย และบนว่าถ้าหายจะให้บวชแก้บน ข้อนี้เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ทรงบรรพชาเป็นสามเณรในเวลาต่อมา ตั้งแต่ทรงพระเยาว์มีพระนิสัยแสดงออกทางพระ ชอบเล่นเป็นพระ ทำคัมภีร์เทศน์เล็กๆ พัดยศเล็กๆ เล่นทอดกฐินผ้าป่า เมื่อพระชันษาได้ ๘ ปี ทรงเข้ารับการศึกษาในชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนประชาบาล วัดเทวสังฆาราม จังหวัดกาญจนบุรี ในราวพุทธศักราช ๒๔๖๘

ทรงบรรพชา

พุทธศักราช ๒๔๖๙ จะมีพระมาตุลา (น้ำ) บวชเป็นพระภิกษุที่วัดเทวสังฆาราม ๒ คน พระชนนีและพระมาตุจฉา (ป้า) จึงชักชวนให้ทรงบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อแก้บนเสีย จึงตกลงพระทัยที่จะบรรพชา ในขณะนั้นทรงมีพระชันษา ๑๔ ปี ทรงบรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดเทวสังฆาราม จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีพระเทพมงคลรังสี (ดี พุทธิโชติ) เมื่อครั้งยังเป็นที่ พระครูอดุลยสมณกิจ เจ้าอาวาสวัดเทวสังฆาราม ซึ่งคนทั่วไปเรียกว่า หลวงพ่อวัดเหนือ เป็นพระอุปัชฌาย์ และพระโสภณสมาจาร (เหรียญ สุวณฺโณโชติ) เมื่อครั้งยังเป็นที่ พระครูนิวาสธรรมสมาจาร เจ้าอาวาสวัดศรีอุปการาม จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งคนทั่วไปเรียกกันว่า หลวงพ่อวัดหนองบัว เป็นพระอาจารย์ให้สวดมนต์และศีล

เมื่อทรงบรรพชาแล้วได้จำพรรษาอยู่ที่วัดเทวสังฆาราม ครั้นวันที่ ๒๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ หลวงพ่อวัดเหนือได้พามาฝากไว้กับพระครูสังวรวินัย (อาจ) เจ้าอาวาสวัดเสนาหา จังหวัดนครปฐม และได้เริ่มเรียนบาลีไวยากรณ์ ณ วัดเสนาหาในพรรษานั้น อาจารย์ผู้สอนเป็นพระเปรียญมาจากวัดมกุฏกษัตริยาราม ต่อมาในพุทธศักราช ๒๔๗๒ หลวงพ่อจึงได้พามาถวายตัวต่อสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ในขณะนั้นยังทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์)

เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ เพื่ออยู่ศึกษาต่อ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ได้รับพระเมตตา
ทรงรับไว้และทรงมอบให้อยู่ในความดูแลของพระครูพุทธมนต์ปรีชา (เฉลิม โรจนศิริ ป.ธ.๓ ต่อมา
ลาสิกขา) ได้ทรงศึกษาพระปริยัติธรรม ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงสอบได้นักธรรมชั้นเอก และ
เปรียญธรรม ๔ ประโยคเมื่อยังทรงเป็นสามเณร

พุทธศักราช ๒๔๗๔ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปถวาย
ผ้าพระกฐินที่วัดบวรนิเวศวิหาร และมีการพระราชทานผ้าไตรแก่พระภิกษุสามเณรเปรียญทั้งวัด
พระองค์เป็นสามเณรเปรียญองค์เดียวในศกนั้น ที่ได้เข้ารับพระราชทานผ้าไตรจากพระหัตถ์
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงอุปสมบท

พุทธศักราช ๒๔๗๖ พระชนมายุครบอุปสมบท เสด็จ
กลับไปทรงอุปสมบทที่วัดเทวสังฆาราม จังหวัดกาญจนบุรี
เมื่อวันจันทร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๗ ปีระกา ตรงกับ วันที่ ๑๒
มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๖ พระครูอดุลยสมณกิจ (ดี
พุทธโชติ) เจ้าอาวาสวัดเทวสังฆาราม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครู
นิวิฐสมภาร (เหรียญ สุวณฺโณโชติ) เจ้าอาวาสวัดศรีอุปการาม
เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระปลัดหรง เจ้าอาวาส
วัดทุ่งสมอ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ทรงอุปสมบทแล้วจำพรรษา
ที่วัดเทวสังฆาราม อยู่ ๑ พรรษา แล้วกลับมาทรงทำทัฬหีกรรม
(อุปสมบทซ้ำ) เป็นธรรมยุต ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร
เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ (ขณะนั้น
ยังนับเดือนเมษายนเป็นต้นปี) มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า
กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ขณะทรงดำรงสมณศักดิ์ สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ และ
พระรัตนธัชมุนี (จู อิศรญาณโณ) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ทรงได้รับฉายาที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ประทานให้ว่า “สุวตฺตโน” เมื่อทรงอุปสมบทอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหารแล้ว
ก็ยังเสด็จไปสอนพระปริยัติธรรมที่วัดเทวสังฆารามอยู่อีก ๒ ปี และทรงสอบเปรียญธรรมเรื่อยมา
จนสอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ ในระหว่างนั้นได้ทรงศึกษาภาษาอังกฤษ
และภาษาสันสกฤต กับสวามีสัตยานันท์บุรี นักพรตชาวอินเดียด้วย

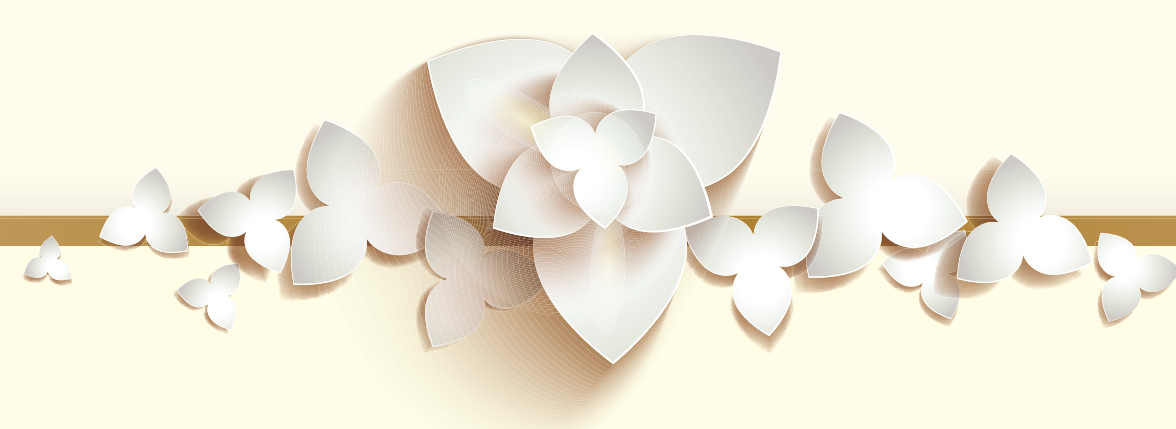
สมณศักดิ์และตำแหน่งหน้าที่ในการคณะสงฆ์และการพระศาสนา

เมื่อทรงสอบได้เปรียญชั้นสูงแล้ว
ทรงรับภาระหน้าที่ต่างๆ ทั้งทางวัดและทาง
คณะสงฆ์ นับแต่ทรงเป็นครูสอนนักธรรม
และบาลี และเมื่อทรงมีวิทย์ฐานะ เข้า
เกณฑ์เป็นกรรมการตรวจนักธรรมและบาลี
สนามหลวง ก็ทรงได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการ
ตรวจนักธรรมและบาลีสนามหลวง ตั้งแต่
นักธรรมชั้นตรีเรื่อยมาจนถึงชั้นประโยค ๙
ต่อจากนั้นได้ทรงรับภาระทางการคณะสงฆ์
และการพระศาสนา เพิ่มขึ้นเป็นลำดับคือ

- พุทธศักราช ๒๔๘๔ ทรงเป็นสมาชิกสังฆสภาโดยตำแหน่ง ทรงเป็นกรรมการสังคายนา
พระธรรมวินัย และทรงเป็นผู้อำนวยการศึกษาสำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร
- พุทธศักราช ๒๔๘๘ ทรงเป็นพระวินัยธรชั้นอุทธรณ์ ทรงเป็นกรรมการสภาการศึกษา
มหามกุฏราชวิทยาลัย และทรงเป็นเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

ความดีก็ตาม ความชั่วก็ตาม เป็นสิ่งที่ทำได้ทุกเวลา แต่จะทำสองอย่างพร้อมกันไม่ได้
ต้องทำทีละอย่าง จึงต้องตัดสินใจเลือกว่าจะทำอย่างไร จะทำความดีหรือจะทำความชั่ว
อย่ามีใจอ่อนแอโลเล เพราะจะทำให้พ่ายแพ้ต่ออำนาจของความชั่ว
ยอมให้ความชั่วมีอำนาจแย่งเวลาที่เราทำความดีไปเลย

- ✽ พุทธศักราช ๒๔๙๐ ทรงได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่
พระโศภนคณาภรณ์ และทรงเป็นกรรมการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ✽ พุทธศักราช ๒๔๙๓ ทรงเป็นกรรมการเถรสมาคมคณะธรรมยุต ประเภทชั่วคราว
- ✽ พุทธศักราช ๒๔๙๔ ทรงเป็นกรรมการอำนวยการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ และทรงเป็นกรรมการแผนกตำราของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ✽ พุทธศักราช ๒๔๙๕ ทรงได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช
ในราชทินนามเดิม และทรงได้เป็นผู้ร่วมในคณะทูตพิเศษที่มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ ส่งไปร่วมฉลองพระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุพระอัครสาวก
ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา
- ✽ พุทธศักราช ๒๔๙๖ ทรงเป็นกรรมการตรวจชำระคัมภีร์ฎีกา
- ✽ พุทธศักราช ๒๔๙๗ ทรงเป็นกรรมการเถรสมาคมคณะธรรมยุต ประเภทถาวร
- ✽ พุทธศักราช ๒๔๙๘ ทรงได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ
ในราชทินนามเดิม
- ✽ พุทธศักราช ๒๔๙๙ ทรงได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม
ที่พระธรรมวราภรณ์
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๐๑ ทรงเป็นกรรมการคณะธรรมยุต และเป็นกรรมการมูลนิธิส่งเสริม
กิจการ พระศาสนาและมนุษยธรรม (ก.ศ.ม)
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๐๓ ทรงเป็นสังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การปกครองสั่งการองค์การปกครอง
ฝ่ายธรรมยุต
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๐๔ ทรงเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ทรงเป็นผู้อำนวยการ
มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงเป็นประธานกรรมการ
สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ทรงเป็นผู้รักษาการเจ้าคณะธรรมยุตภาคทุกภาค
ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ และ ทรงได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นพระราชาคณะ
ชั้นเจ้าคณะรองที่พระสาสนโสภณ
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๐๖ ทรงเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม
ชุดแรก ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๑๕ ทรงได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะ
ที่สมเด็จพระญาณสังวร นับเป็นสมเด็จพระญาณสังวรองค์ที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
องค์แรกคือสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (สุก) วัดราชสิทธาราม
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๑๗ ทรงเป็นประธานกรรมการคณะธรรมยุต
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๒๘ ทรงเป็นรองประธานกรรมการสังคีตการกสงฆ์ในการสังคายนา
พระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก และทรงเป็นสังฆปาโมกข์ปาฬิวีโสธกะพระวินัยปิฎก
เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๓๑ ทรงรักษาการเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต และทรงเป็น
นายกกรรมการ มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์และ
นายกสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

พุทธศักราช ๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สถาปนาสมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) เป็นสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เมื่อวันศุกร์ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะเส็ง เอกศก จุลศักราช ๑๓๕๑ ตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๒ ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และทรงเป็นเจ้าคณะใหญ่ คณะธรรมยุต พระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏ คือ

“สมเด็จพระญาณสังวรบรมนริศธรรมนิตินิบาล อริยวงศาตตญาณวิมล สกลมหาสังฆปริณายก ศรีปิฎกปริยัตติธาดา วิสุทธจริยาธิสมปัตติ สุวฑฺฒนนิธานสงฆวิสุต ปาวจนุตตมพิสาร สุขุมธรรม วิธานธำรง วชิรญาณวงศวิวัฒ พุทธบริษัทคารวสถาน วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณ วิบุลสืลาจารวัตรสุนทร บวรธรรมบพิตร สรรพคุณิศร มหาปธานาธิบัติ คามวาสี อรัณยวาสี สมเด็จพระสังฆราช”

พระเกียรติคุณ

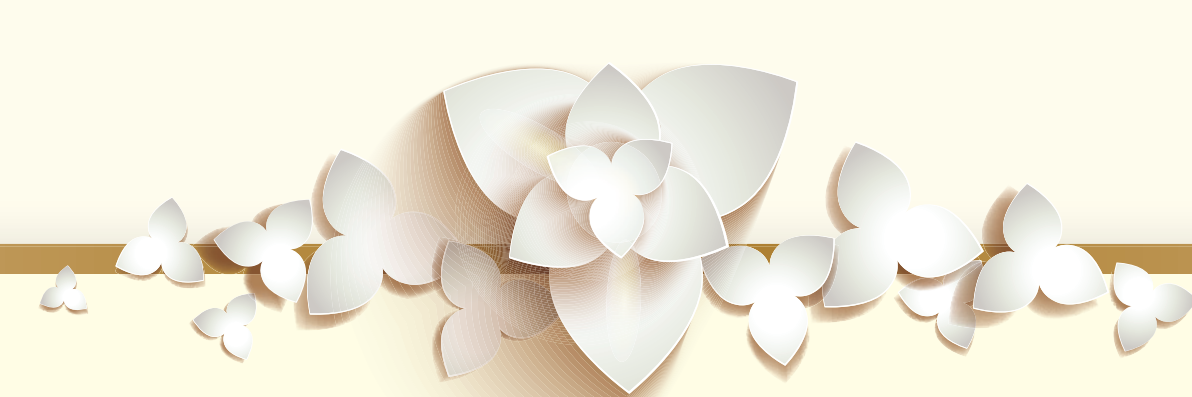
การพระศาสนาในต่างประเทศ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจต่างๆ เกี่ยวกับการพระศาสนาในต่างประเทศ มาตั้งแต่ครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ พระสาสนโสภณ เช่น จัดให้มีการเทศน์เป็นภาษาอังกฤษ การสอนกรรมฐานแก่ชาวต่างประเทศ และจัดให้มีการสนทนาธรรมแก่ชาวต่างประเทศเป็นประจำทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์ โดยพระองค์ทรงเป็นผู้ดำเนินการด้วยพระองค์เอง ร่วมกับพระภิกษุไทยและพระภิกษุชาวต่างประเทศที่บวชอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร นอกจากนี้ ยังได้เสด็จไปปฏิบัติพระศาสนกิจในต่างประเทศอีกหลายคราว คือ

- ✽ พุทธศักราช ๒๕๐๙ ในฐานะประธานกรรมการอำนวยการฝึกอบรม พระธรรมทูต ในต่างประเทศ ได้เสด็จไปทรงเป็นประธานสงฆ์ในพิธีเปิด วัดพุทธปทีป ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และดูแลกิจการพระธรรมทูตในประเทศอังกฤษและอิตาลี
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๑๑ เสด็จไปทอดพระเนตรการพระศาสนา วัฒนธรรมและการศึกษา ในประเทศอินโดนีเซีย ออสเตรเลีย และฟิลิปปินส์ อันเป็นผลให้ต่อมาได้มีการวางแผนร่วมกับชาวพุทธในประเทศอินโดนีเซีย ในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศนั้น และได้ส่งพระธรรมทูตไทย ชุดแรกไปยังประเทศอินโดนีเซีย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๑๓ เสด็จไปบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรชาวอินโดนีเซีย ๗ คน ณ พระมหาเจดีย์บุโรพุทโธ เป็นการประดิษฐานพระสงฆ์ธรรมยุตขึ้นในอินโดนีเซียเป็นครั้งแรกอันเป็นเหตุให้เกิดคณะสงฆ์สังฆเถรวาทอินโดนีเซียขึ้นในเวลาต่อมา และเจริญมั่นคงสืบมาถึงทุกวันนี้
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๑๔ เสด็จไปทอดพระเนตรการพระศาสนาและการศึกษา ในประเทศเนปาล อินเดีย และปากีสถาน ทำให้เกิดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเนปาลขึ้นในขั้นแรกได้ให้ทุนจำนวน ๒ ทุน แก่พระภิกษุสามเณรชาวเนปาลเข้ามาศึกษาพระพุทศาสนาในประเทศไทย ที่สภากาชาดศึกษาพหุภาษาวิทยาลัย เป็นเหตุให้คณะสงฆ์ไทยกับคณะสงฆ์เนปาลมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่อเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน

- ๙ พุทธศักราช ๒๕๑๘ เสด็จไปเป็นประธานสงฆ์ในพิธีเปิดวัดพุทธรังสี ณ นครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดเป็นการนำพระพุทธศาสนาเถรวาทมาสู่ทวีปนี้เป็นครั้งแรก และเป็นการตั้งวัดพระพุทธศาสนาเถรวาทในทวีปนี้เป็นครั้งแรกด้วย
- ๙ พุทธศักราช ๒๕๒๐ เสด็จไปบรรพชากุลบุตรชาวอินโดนีเซีย จำนวน ๔๓ คน ที่เมืองเซมารัง ตามคำอาราธนาของคณะสงฆ์สังฆเถรวาทอินโดนีเซีย
- ๙ พุทธศักราช ๒๕๒๘ เสด็จไปเป็นประธานสงฆ์ ทรงประกอบพิธีผูกพัณธสีมาอุโบสถ วัดจากรัตนาธรรมจักรชัย ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย และในศกเดียวกันนั้น ได้เสด็จไปเป็นประธานบรรพชากุลบุตรศากยะแห่งเนปาล จำนวน ๗๓ คน ณ ประเทศเนปาล
- ๙ พุทธศักราช ๒๕๓๖ เสด็จเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นทางการเพื่อเจริญศาสนสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน เป็นครั้งแรก ตามคำกราบทูลอาราธนาของรัฐบาลจีน
- ๙ พุทธศักราช ๒๕๓๘ เสด็จไปทรงเป็นประธานวางศิลาฤกษ์วัดไทย ณ ลุมพินี ประเทศเนปาล ซึ่งรัฐบาลไทยจัดสร้างถวายเป็นพุทธบูชา และเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเนื่องในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๙

ความโลภโกรธหลง

คือความเร่าร้อนมีดมิดที่ท้อหุ้มจิตเหมือนกำแพงหนาที่ปิดกั้นแสงสว่างมิให้ปรากฏจิตทุกดวง
ดวงจิตของเราทุกคนนี้แท้ละมีความบริสุทธิ์ประภัสสรสว่างไสวที่สุดอยู่แล้วตลอดเวลา
นำเสียดายที่พากันสร้างกำแพงปิดกั้นเสียจนมีดมิด ด้วยการใช้ความคิดปรุงแต่งอันเป็นอุปกิเลส

การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์พระอาราม

นับแต่ทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๔ เป็นต้นมา สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและถาวรวัตถุต่างๆ ภายในวัดบวรนิเวศวิหาร ตลอดถึงการก่อสร้างถาวรวัตถุอันเป็นสาธารณประโยชน์ในที่อื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก

ถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นใหม่ในวัดบวรนิเวศวิหาร ได้แก่

๑. ตึกกวีบรรณาลัย ห้องสมุดของสภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย
๒. ตึกวิชิตญาณวงศ์ อาคารเรียนของโรงเรียนวัดบวรนิเวศ
๓. ชุมปรางค์ที่ประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บนลานประทักษิณชั้น ๒ ของพระเจดีย์วัดบวรนิเวศวิหาร
๔. ตึก ภ.ป.ร. พิพิธภัณฑ์วัดบวรนิเวศวิหาร
๕. มณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธบาทจำลอง
๖. ศาลาวิชิตญาณ วัดบวรนิเวศวิหาร ๑๕๐ ปี
๗. ตึก สว ธรรมนิเวศ โรงเรียนพระปริยัติธรรม
๘. โพธิชระ (เรือนโพธิ์) หลังพระวิหารพระศาสดา

เสนาสนะและถาวรวัตถุอื่นๆ ภายในวัดบวรนิเวศวิหาร ได้โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์ใหม่หมดทั้งพระอาราม ที่สำคัญคือ บูรณะพระเจดีย์โดยปิดโมเสกสีทองทั้งองค์ บูรณะพระอุโบสถ โดยปิดหินอ่อนจากประเทศอิตาลีทั้งหลัง พร้อมทั้งเปลี่ยนบานประตูหน้าต่างใหม่ทั้งหมด โดยคงลายสลักไว้ดังเดิม

ส่วนการก่อสร้างถาวรวัตถุอื่นๆ ภายนอกวัด ตลอดถึงการอุปถัมภ์การก่อสร้างวัดต่างๆ ได้แก่

๑. สร้างตึกวิชิตญาณวงศ์ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สำหรับเป็นตึกสงฆ์
๒. สร้างตึกวิชิตญาณสามัคคีพยาบาล ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สำหรับเป็นตึกสงฆ์
๓. สร้างวัดสันติคีรี ณ ดอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
๔. ทรงอุปถัมภ์การสร้างโรงเรียนมัธยมญาณสังวร อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร

๕. สร้างวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
๖. ทรงอุปถัมภ์การสร้างพิพิธภัณฑสถานจังหวัดกำแพงเพชรเฉลิมพระเกียรติ และโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนาควัชรโสภณ จังหวัดกำแพงเพชร
๗. สร้างวัดพุทธวิมุตตินาราม (พุมุด) อำเภอยะโฮร์ จังหวัดกาญจนบุรี
๘. สร้างวัดวังพู่ไทร อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
๙. สร้างวัดรัชดาภิเษก อำเภอปอพลอย จังหวัดกาญจนบุรี
๑๐. สร้างวัดล้านนาญาณสังวราราม อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
๑๑. สร้างพระบรมธาตุเจดีย์ศรีนครินทราธิราชสันติคีรี ณ ดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย

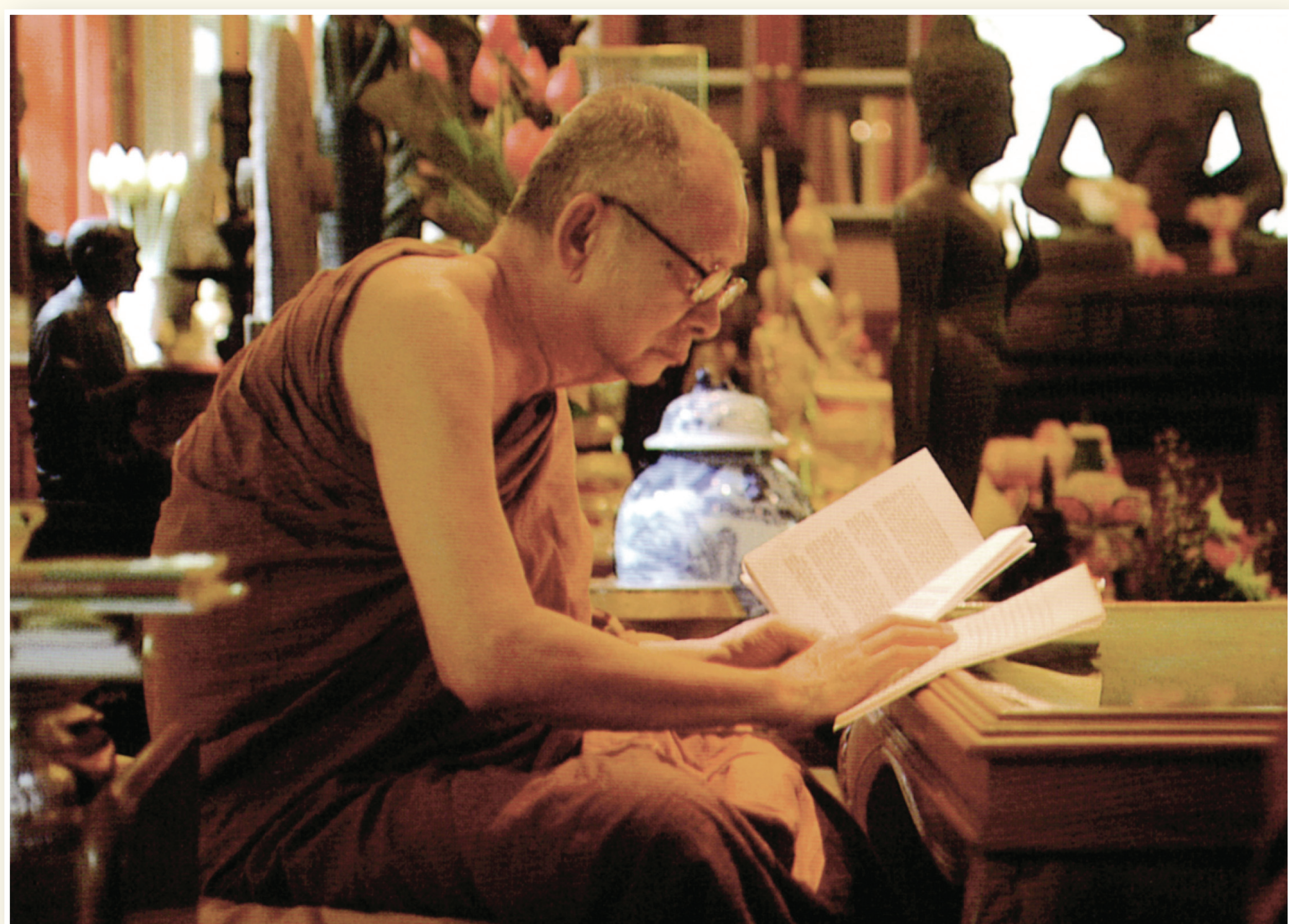
ทรงอุปถัมภ์การก่อสร้างวัดในต่างประเทศอีกหลายแห่ง คือ

๑. วัดพุทธรังสี ในอุปการะของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ นครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย
๒. วัดจากรัตนาธรรมจักรชัย ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
๓. อุโบสถวัดนครมณฑปศรีกัศิวิหาร ณ เมืองกัศิบุรี ประเทศเนปาล
๔. วัดแคโรไลนาพุทธจักรวนาราม ณ รัฐแคโรไลนาเหนือ ประเทศสหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้ ทรงพระดำริให้จัดสร้างโรงพยาบาลและสถานศึกษาถวายเป็นอนุสรณ์แด่สมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทุกพระองค์ พระองค์ละ ๑ แห่ง รวม ๑๘ แห่ง เรียกว่า “ตึกสกลมหาสังฆปริณายก” แต่ละแห่งได้อัญเชิญพระรูปหล่อของสมเด็จพระสังฆราชแต่ละพระองค์ไปประดิษฐานไว้แห่งละพระองค์ เพื่อเป็นอนุสรณ์และเป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนสืบไป อีกทั้งทรงสร้างในส่วนพระองค์เองขึ้นไว้ที่จังหวัดกาญจนบุรีอีก ๑ แห่ง รวมเป็น ๑๙ แห่ง

งานพระนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงนิพนธ์เรื่องต่างๆ ไว้มาก ทั้งตำราพระธรรมเทศนา ธรรมบรรยาย พุทธประวัติ สารคดีธรรม และธรรมนิพนธ์ต่างๆ ตลอดจนการจัดทำปทานุกรมบาลี - ไทย - อังกฤษ - สันสกฤต รวบรวมและแปลหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา แบ่งประเภทได้ดังนี้

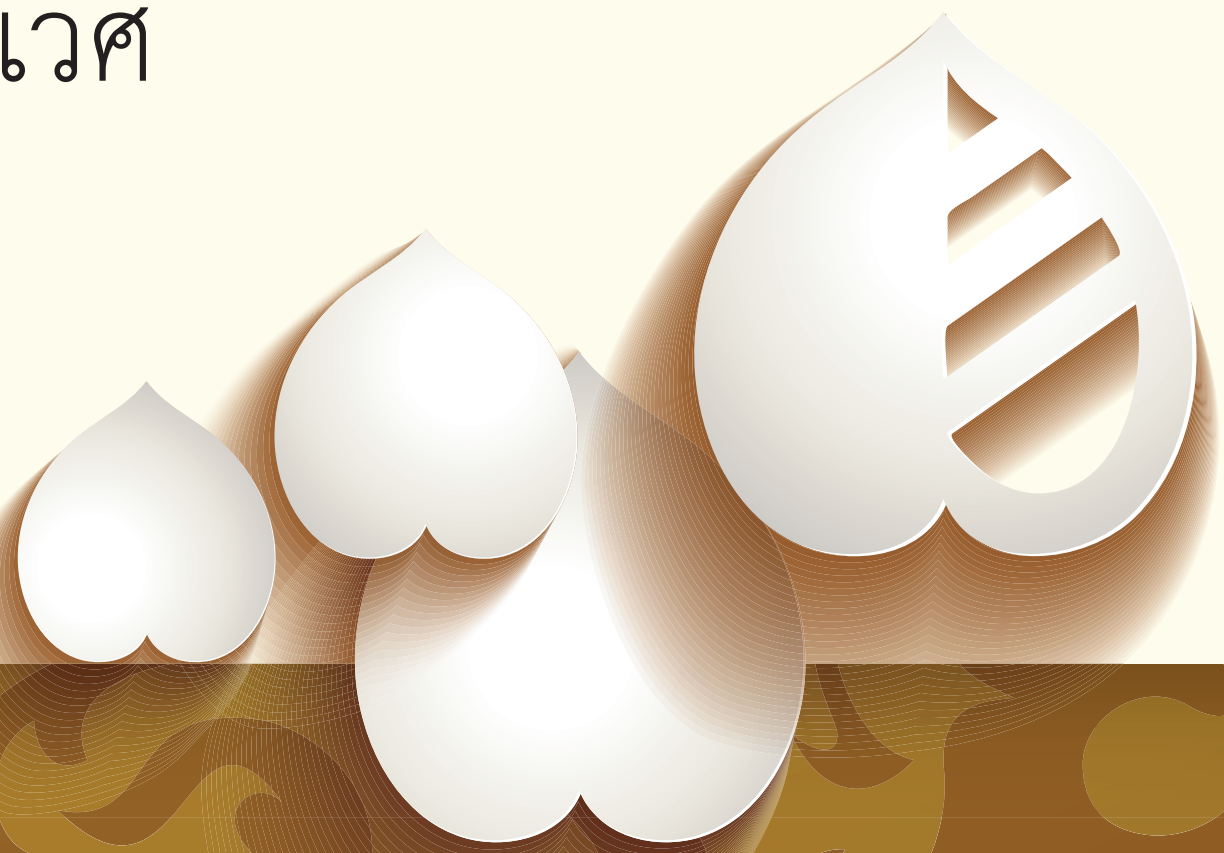

ประเภทเรียงความ

ภาษาไทย

๑. กรรม
๒. กรรม อักโกสกสูตร ขันติ
๓. การถือพระพุทธศาสนา
๔. การบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่
๕. การบวช
๖. การปกครองคณะสงฆ์สังฆเขป
๗. กิเลส
๘. เกิดมาทำไม
๙. ขันติ-เมตตา
๑๐. คติชีวิต
๑๑. ความเข้าใจเรื่องชีวิต
๑๒. ความเข้าใจเรื่องนิพพาน
๑๓. ความเข้าใจเรื่องปัจจุสมุปบาท
๑๔. ความเข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนา

๑๕. ความดีของชีวิต
๑๖. ความรู้กับความฉลาด
๑๗. ความรู้ประมาณอาหารการบริโภค
๑๘. ความสุขหาได้ไม่ยาก
๑๙. ความสุขอันไพบูลย์
๒๐. คำกลอนนิราศสังฆาร
๒๑. คำสัจจ
๒๒. จิตศึกษา
๒๓. คุณศีล
๒๔. จิตตนคร นครหลวงแห่งโลก
๒๕. ใจความสำคัญแห่งพระพุทธศาสนา
๒๖. ชีวิตกับความจริง
๒๗. ชุมนุสมุสาชีวิต
๒๘. ตำนานวัดบวรนิเวศ

๒๙. ทศพิธราชธรรมและพระราช
กรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ศาสนาากับการพัฒนาจิตใจ

๓๐. ทศพิธราชธรรมและหลักพระพุทศาสนา

๓๑. เทคโนโลยีแห่งปัญญา

๓๒. ธรรมคือดวงตาของชีวิต

๓๓. ธรรมบริหารจิต

๓๔. ธรรมปฏิบัติ

๓๕. ธรรมเพื่อชีวิต-คติชีวิต ชีวิตอันอุดม
อัปมาทธรรม

๓๖. ธรรมประดับใจ (อันดับ ๑-๒-๓)

๓๗. นิทานสุภาสิต : คุณแห่งมิตรภาพ

๓๘. นิทานสุภาสิต : ศีลยักรรยาให้สำเร็จ

๓๙. แนวความเชื่อ : ตอนที่ ๑ ว่าด้วย
ความเชื่อ ๓ ประเภท

๔๐. บทความเรียงพิเศษ : ทางศรัทธา

๔๑. บ่วงจิต

๔๒. บวชดี

๔๓. บัณฑิตกับโลกธรรม

๔๔. ปกติธรรม ปกติสุข

๔๕. ผู้ทำความดียอมได้ทั้ง

๔๖. พันมือมาร

๔๗. พรหมวิหารธรรม

๔๘. พรหมวิหาร ๔

๔๙. พระธรรมจักร เราช่วยกันสร้างเมือง
ด้วยธรรมประทีป

๕๐. พระพุทธเจ้าของเรานั้น ท่านเลิศล้ำ

๕๑. พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร
ศีล สันโดษ

๕๒. พระพุทธเจ้าศาสนากับสังคมไทยและ
พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

๕๓. พระพุทธศาสนาและการนับถือ
พระพุทธศาสนา

๕๔. พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์แปล

๕๕. พระพุทธศาสนธรรมและ
เห็นประโยชน์อย่างไรจึงนับถือศาสนา

๕๖. พุทธศาสนวงศ์

๕๗. มงคลวงนะ

๕๘. มงคล ๕ ข้อ

๕๙. มนุษยธรรม หลักแห่งปกติภาพของ
ชีวิตและสังคม

๖๐. มองเมืองไทยทางพุทธปรัชญา
(ไทย-อังกฤษ)

๖๑. มูลเหตุธรรมนิยมการถวายผ้ากฐิน
และผ้าป่า

๖๒. ราชธรรมกับการพัฒนาสังคม

๖๓. เรื่องบัวสี่เหล่า

๖๔. ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทย
โดยสังเขป

๖๕. โลกและชีวิตในพุทธธรรม

๖๖. วิธีการของพระพุทธเจ้า

๖๗. วิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องทางธรรม

๖๘. ศาสนากับชีวิต

๖๙. ศีล (ไทย-อังกฤษ)

๗๐. ศึกษา

๗๑. สวดมนต์บรรยาย

๗๒. สวัสดิ์ปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๓๔

๗๓. สังคหัตถุ

๗๔. สันโดษ กรรม อักโกสกสูตร

๗๕. สิริมงคลของชีวิต

๗๖. ศีลและทฎฐิที่ดี

๗๗. ๔๕ พรรษาของพระพุทธเจ้า
(พรรษาที่ ๑-๑๒)

๗๘. สุขุบายธรรม

๗๙. เส้นทางสร้างสุข

๘๐. แสงส่องใจ

๘๑. แสงส่องใจให้เพียงพรหม

๘๒. โสฬสธรรม

๘๓. หลักการทำสมาธิเบื้องต้น
(ไทย-อังกฤษ)

๘๔. หลักการทำสมาธิเบื้องต้น ปัญญา
นิเวรณ และกัมมัฏฐาน สำหรับแก้การ
หลงลืมตัว ของฝาก-ขวัญปีใหม่
ศาสนา และทศพิธราชธรรม

๘๕. หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา

๘๖. หลักธรรมสำหรับการปฏิบัติอบรม
ทางจิต (๒ เล่ม)

๘๗. หลักพระพุทธศาสนา

๘๘. หลักพระพุทธศาสนา
ทศพิธราชธรรม และ
หลักพระพุทธศาสนา

๘๙. เหตุแห่งความสุข

๙๐. อธิบายวากยสัมพันธ์ภาค ๑, ๒

๙๑. อวิชา

๙๒. อฎฐารสธรรม

๙๓. อัปมาทธรรม

ภาษาต่างประเทศ

1. Betrachtung des korpress

2. Contemplation of the Body
Kayanupassana

3. The Contemplation of Feelings
Vedananupassana

4. A Guide to Awareness

5. His Majesty The King of
Thailand Ten Thousand Days
on the Throne

6. The Maxims of the Sangharaja
of the Thai Sangha and the
Sangha
7. Rudiments of Mental -
Collectedness

8. Selected Articles on Buddhism

9. Sila

10. Ten Thousand Days on the
Throne

11. Wat Bovoranives Vihara

12. What Did the Buddha Teach?

ประเภทคำบรรยายและโอกาส

ภาษาไทย

๑. การนับถือพระพุทธศาสนา

๒. การบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่

๓. การปฏิบัติทางจิต

๔. การอบรมวิปัสสนากรรมฐาน

๕. คำบรรยายพิเศษเรื่อง บทบาทของ
พระวิทยากรแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง
และพระพุทธธรรมกับการพัฒนาชนบท

๖. คำบรรยายพิเศษเรื่อง ศาสนากับการ
พัฒนาจิตใจ และเรื่องธรรมะในการ
พัฒนาตนและครอบครัว

๗. คำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย
เรื่อง พระพุทธศาสนากับสังคมไทย

๘. จิตตนคร นครหลวงแห่งโลก และแนว
ปฏิบัติในโพธิปักขิยธรรม ๓๗

๙. จิตตภาวนา

๑๐. ทศบารมี ทศพิธราชธรรม

๑๑. ธรรมกถาในการปฏิบัติอบรมจิต (๒
เล่ม)

๑๒. ธรรมกถาในการปฏิบัติอบรมทางจิต

๑๓. ธรรมกถาในการปฏิบัติอบรม
กรรมฐาน

๑๔. ธรรมกถาในพิธิบำเพ็ญจิตตภาวนา
พุทธโธ

๑๕. ธรรมบรรยายพิเศษ จตุสติปัฏฐาน

๑๖. ธรรมบรรยายอบรมจิต

๑๗. ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น : หลักการทำ
สมาธิเบื้องต้น อย่างไรก็ตามที่เรียกว่าปฏิบัติ
ธรรม

๑๘. ธรรมปาฐกถา เรื่องหน้าที่

๑๙. นวกานุสาสน์ จิตตภาวนาธรรม
บรรยาย

๒๐. เนกขัมมะ
๒๑. แนวปฏิบัติทางจิตและธรรมปฏิบัติ

๒๒. แนวปฏิบัติในโพธิปักขิยธรรม ๓๗

๒๓. แนวปฏิบัติในสติปัฏฐาน

๒๔. บันทึกกัมมัฏฐาน

๒๕. ปาฐกถาธรรมเรื่องความตาย

๒๖. ปาฐกถาพิเศษ เรื่องทศพิธราชธรรม
และพระราชกรณียกิจของ

๒๗. ปาฐกถาเรื่องการนับถือพระพุทธ
ศาสนา

๒๘. พรหมธรรมและนาถกรณธรรม

๒๙. พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔
ประการ

๓๐. พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔
ประการ ศาสนาและทศพิธราชธรรม

๓๑. พระโอวาทวันลาสิกขา

๓๒. พระโอวาทสมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆ
ปริณายก สมเด็จพระอุปมาจารย์
ประทานแก่นวกัมมิกิกษุวัดบวรนิเวศ
วิหาร พรรษากาล ๒๕๓๒

๓๓. ลักษณะพระพุทธศาสนา

๓๔. สัมมาทิฐิ

๓๕. สัมโนทนิยกถา

๓๖. สี่รอบพระนักษัตร

๓๗. อนุโมทนาภกถา

๓๘. อนุสสติและสติปัฏฐาน

๓๙. อานาปานสติ

๔๐. อารัมภพจนแห่งรายการพระพุทธ
ศาสนา

๔๑. โอวาทานุสาสน์

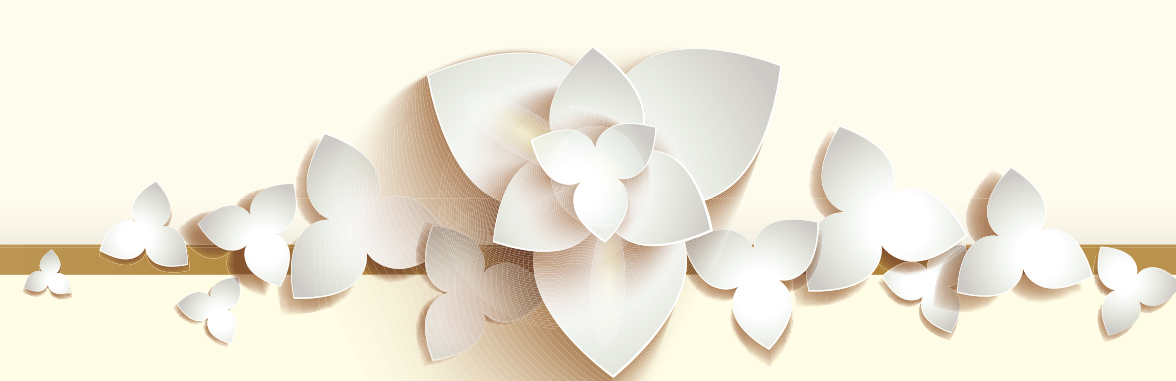
ภาษาอังกฤษ

1. Practical Buddhadhamma

ประเภทเทศนา

๑. จตุธรรมสำคัญ	๑๖. พระธรรมเทศนาในพระราชพิธี
๒. ญาณสังวรเทศนา	รัชมังกลาภิเษก พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๔๕๑
๓. เถรธรรมกถา	และ พ.ศ. ๒๕๓๑
๔. ทศพิธราชธรรม	๑๗. พระธรรมเทศนา พรหมวิหารกถา
๕. ทศพลญาณ	๑๘. พระธรรมเทศนา พุทธปทีปกถา
๖. ทูลลภกถา	๑๙. พระธรรมเทศนา โลกธรรมกถา
๗. บารมี : บารมีและคู่มือปฏิบัติงาน	๒๐. พระธรรมเทศนา ศราทธพรตเทศนา
ศาสนพิธี	๒๑. พระธรรมเทศนา สัจจธรรมกถา
๘. ประชุมพระธรรมเทศนาหน้าพระศพ	๒๒. มงคลวิเสสกถาและพระธรรมเทศนา
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า	พิเศษ
วิภาวดีรังสิต	๒๓. พุทธอุปาทาทีสุกถา
๙. ปัญจคุณ	๒๔. มงคลเทศนา
๑๐. ปัญจพลกถา	๒๕. รวมบทพระธรรมเทศนา
๑๑. ปิยมหาราชานุสรณกถา	๒๖. ลกุฎีกษาดกสาธกธรรมเทศนา
๑๒. พระธรรมเทวาธิราช	๒๗. ลักษณะตัดสินพระธรรมวินัย
๑๓. พระธรรมเทศนา	๒๘. โลก - เหนือโลก
๑๔. พระธรรมเทศนา พระธรรมเทศนา	๒๙. สังฆคุณและโอวาทปาติโมกขเทศนา
และบันทึกคติธรรม	๓๐. อนุสติฐานกถา
๑๕. พระธรรมเทศนาทูลลภกถา ในการ	๓๑. อาหุเนยโย
บำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน	
พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์	
๒๐๐ ปี พระธรรมเทศนาในการ	
สมโภชพระนครครบ ๑๐๐ ปี	
๑๕๐ ปี และ ๒๐๐ ปี	

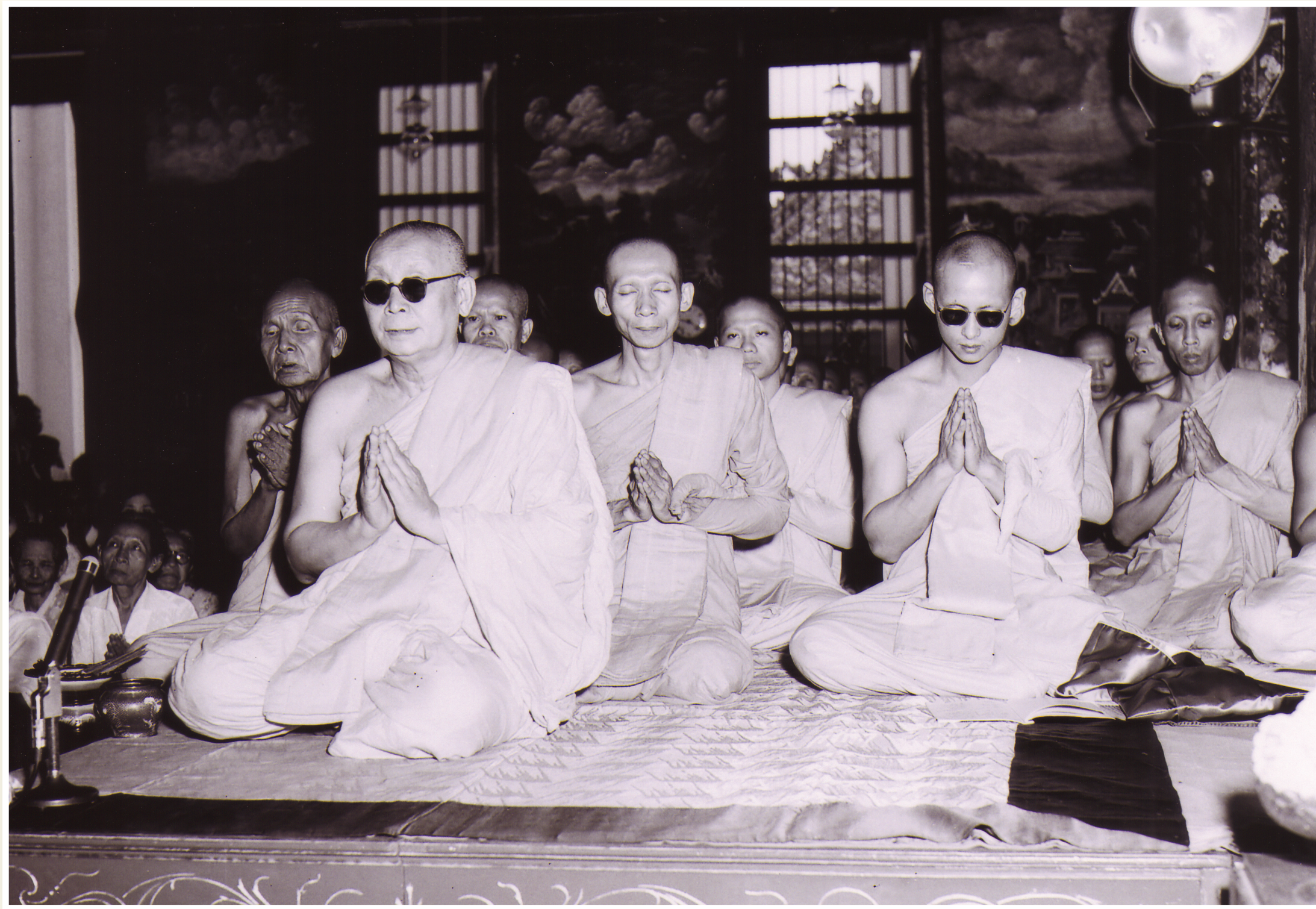
“ถ้าคนเรามีความอยากรจะได้อวิชา ก็ตั้งใจพากเพียรเรียน
มีความอยากรจะได้ทรัพย์ ยศ ก็ตั้งใจเพียรทำงานให้ดี ตามกำลังตามทางที่สมควร ดังนี้แล้วก็ใช้ได้
แปลว่า ปฏิบัติมรรคมืองค์ 8 ในทางโลกและก็อยู่ในทางธรรมด้วย”

การจัดทำปทานุกรมบาลี - ไทย - อังกฤษ - สันสกฤต

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นผู้อำนวยการในการจัดทำปทานุกรมบาลี - ไทย - อังกฤษ - สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดพิมพ์ขึ้นในงานทำบุญ อายุ ๖๐ ปี หม่อมหลวงบัว กิตติยากร พระชนนีของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๒

การรวบรวมและแปลหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก มีพระดำริให้รวบรวมพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์เรื่องต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ จัดพิมพ์เผยแพร่ และทรงจัดให้พระภิกษุไทยร่วมกับพระภิกษุชาวต่างประเทศ ช่วยกันแปลหนังสืออันเป็นคู่มือในการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นภาษาอังกฤษหลายเล่ม เช่น นวโกวาท วินัยมุข เล่ม ๑-๒-๓ พุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ เป็นต้น และนอกจากนี้ยังทรงได้ริเริ่มให้มีการแปลหนังสือพุทธศาสนาที่สำคัญๆ เป็นภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นการเผยแผ่และเป็นคู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับชาวต่างประเทศด้วย เช่น หนังสือภิกขุปาติโมกข์ อุปสมบทวิธี ทำวัตรสวดมนต์ เป็นต้น

ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่างๆ ถวาย ดังนี้

- ✽ พุทธศักราช ๒๕๒๙ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ถวายปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญา
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๓๒ มหาวิทยาลัยมหิดล
ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศาสนาเปรียบเทียบ
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๓๓ มหาลาโลงการณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ถวายปริญญาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๓๗ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาและศาสนา
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๓๘ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาบริหารการศึกษา
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๓๙ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๔๑ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาไทย
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๔๓ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา
(ปีการศึกษา ๒๕๔๒)
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๔๕ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาไทยศึกษา
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๔๗ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
ถวายปริญญาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาบริหารการศึกษา
- ✽ พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ถวายปริญญาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาบริหารการศึกษา

พระกรณียกิจพิเศษ

พุทธศักราช ๒๕๔๙ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงเลือกสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ครั้งทรงเป็นที่ พระโศภนคณาภรณ์ให้เป็นพระอภิบาล (พระพี่เลี้ยง) ของพระภิกษุ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในระหว่างที่ทรงพระผนวชเป็นพระภิกษุ และเสด็จประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ถึงวันที่ ๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๙

พุทธศักราช ๒๕๒๑ ทรงเป็นพระกรรมวาจาจารย์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ในการทรงผนวช ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นพระอาจารย์ถวายการอบรมพระธรรมวินัยขณะที่ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ และเสด็จประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๖ ถึงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๑

ธรรมศาสตร์น้อมบูชา

พระกรุณาธิคุณที่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกประทานต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นั้นมีมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๔ เมื่อ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช นิมนต์มาทรงบรรยายเรื่อง **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย** ในวิชาพื้นฐาน “อารยธรรมไทย (มธ. ๑๑๑)” ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็น พระสาสนโสภณ ซึ่งทรงเป็นอาจารย์พิเศษมาจนถึงปีการศึกษา ๒๕๑๕ ต่อจากนั้นก็ทรงรับนิมนต์บรรยายธรรมในโอกาสต่างๆ อาทิ **วรรณกรรมคดี** ในพิธีเปิดการอบรมสัมมนา “บทบาทของพระสงฆ์ ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ” ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

และที่เป็นความปลาบปลื้มประทับใจในความทรงจำของชาวธรรมศาสตร์คือ เมื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ฉลองครบ ๖๐ ปี สร้างอาคาร ๖๐ ปีเป็นอาคารห้องสมุดใหม่ทันสมัย และเป็นอาคารห้องสมุดที่ได้รับการออกแบบให้อยู่ได้ดินแห่งแรกในประเทศ **สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงกรุณาเสด็จวางศิลาฤกษ์เป็นศิริมงคลแก่มหาวิทยาลัยเมื่อ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๓๗**

พุทธศักราช ๒๕๔๓ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงได้น้อมถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๒ แด่พระองค์

คำประกาศสดุดีพระเกียรติคุณ

**สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา)
ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๒**

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ประสูติเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ณ จังหวัดกาญจนบุรี ทรงเป็นผู้มีคุณูปการอย่างสูงต่อพระพุทธศาสนา และทรงมีบทบาทสำคัญที่ทำให้นานอารยประเทศได้รู้จักและมองเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา

พระองค์ทรงสนพระทัยพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ และทรงศึกษาหาความรู้ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนทรงปฏิบัติกิจทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ทรงบรรพชาเป็นสามเณรเมื่อพระชนมายุ ๑๓ ปี และทรงอยู่ในสมณเพศอย่างต่อเนื่อง เมื่อทรงอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้วก็ทรงมีพระวิริยอุตสาหะพากเพียรในการศึกษาเล่าเรียนอย่างสูง จนสอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค หลังจากนั้นยังทรงหาโอกาสศึกษาภาษาอังกฤษและภาษาสันสกฤตจนทำให้ทรงมีความรู้ความสามารถอย่างกว้างขวาง และทรงรับภารกิจทางพระพุทธศาสนาหลายประการ เช่น ทรงเป็นผู้อำนวยการศึกษาสำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร ทรงได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์สูงขึ้นเป็นลำดับ ที่สำคัญคือเมื่อครั้งที่ทรงดำรงสมณศักดิ์ที่พระโสภณคณาภรณ์ ได้ทรงปฏิบัติหน้าที่เป็นพระอภิบาล (พระพี่เลี้ยง) ในพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในขณะทรงผนวชและเสด็จประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม ถึง ๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๙ ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ พระองค์ทรงได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร และได้รับพระมหากรุณาโปรดสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๒

พระองค์ทรงมีพระเกียรติประวัติในการทรงงานทั้งด้านวิชาการและด้านบริหารอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ทรงดำรงตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคมนับตั้งแต่เริ่มการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๔ ทรงมีบทบาทสำคัญในการบริหารพระพุทธศาสนา และทรงดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับสูง เช่น เคยทรงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร

และสมุทรปราการฝ่ายธรรมยุต นายกสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย และทรงดำรงตำแหน่ง
เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตในปัจจุบัน ในส่วนของด้านต่างประเทศทรงเป็นประธานกรรมการอุปถัมภ์
ในการสร้างวัดและอุโบสถประเทศต่างๆ หลายแห่งได้แก่ วัดพุทธรังสี นครซินีเยประเทศออสเตรเลีย
วัดจากรัตธรรมจักรชัย กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย วัดแคโรไลนาพุทธจักรวนาราม
รัฐแคลิฟอร์เนียประเทศสหรัฐอเมริกา และอุโบสถวัดนครมณฑปศรีกัฏฐิหาร เมืองกัฏฐิปุ
นครกัฏฐิประเทศเนปาล เป็นต้น

ในด้านการพัฒนาพระพุทธศาสนาและส่งเสริมสาธารณูปการในสังคมไทยนั้น สมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงเป็นประธานกรรมการอุปการฝ่ายบรรพชิตในการ
ก่อสร้างตึก ภปร. โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และได้ทรงร่วมกับสภาภิกษุสงฆ์สร้างตึกกัฏฐิญาณวงศ์
และตึกกัฏฐิญาณสมาคมศัลยกรรม เป็นตึกสงฆ์เพื่อใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ ที่สำคัญได้ทรง
เป็นประธานสร้างวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร ตำบลห้วยใหญ่อำเภอบางละมุงจังหวัดชลบุรี
ในเนื้อที่ ๓๖๖ ไร่ให้เป็นที่พักพิภุสมณธรรมของพระภิกษุสามเณร และเป็นประโยชน์เกื้อกูลการ
พัฒนาอาชีพของประชาชนในถิ่นนั้น อุทิศถวายพระราชกุศลแด่พระมหาราชในอดีตผู้ทรงกอบกู้
ชาติไทยและสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชทุกพระองค์ในพระบรมราชจักรีวงศ์

สำหรับผลงานด้านวิชาการและการเผยแผ่พระธรรมนั้น สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระ
สังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงแสดงธรรมเป็นประจำทุกวันธรรมสวนะและวันอาทิตย์
ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร ทรงบรรยายธรรมในการฝึกอบรมการปฏิบัติทางจิตทุกวันพระและ
หลังวันพระ ณ ตึก สว. ธรรมนิเวศ ตลอดจนทรงบรรยายธรรมในรายการบริหารทางจิตสำหรับผู้ใหญ่
ทางสถานีวิทยุ อส.พระราชวังดุสิตเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ และทรงบรรยายธรรมแก่ชาวต่างประเทศ
ในวันจันทร์ พุทธ และศุกร์ นอกจากนี้ ยังทรงเรียบเรียงหนังสือที่เป็นตำราประกอบการศึกษาธรรมกถา
ธรรมเทศนา และสารคดีอีกเป็นอันมาก เช่น หลักพระพุทธศาสนา แนวปฏิบัติสติปัฏฐาน และ
ธรรมบรรยายพระพุทธศาสนากับสังคมไทย และทรงริเริ่มให้มีการแปลหนังสืออธิบายธรรมทาง
พระพุทธศาสนาเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการศึกษา
พระพุทธศาสนาสำหรับชาวต่างประเทศ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นผู้ทรงถึงพร้อมด้วย
ความรู้ความสามารถและพระจริยวัตรอันประเสริฐ ทรงมั่นคงในพระธรรมวินัย ทะนุบำรุงและปกป้อง
พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ทรงเกื้อกูลมหาชนอย่างยั้งทั้งด้านวัตถุและด้านจริยธรรม ทรงเป็น
ครูอาจารย์ของประชาชนชาวไทย ทรงมีศิษยานุศิษย์จำนวนมากและทรงเป็นที่เคารพสักการะของ
พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั่วราชอาณาจักร ดังจะเห็นได้ในเดือนตุลาคมของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้าย
วันประสูติ ชาวพุทธทุกหมู่เหล่าได้พร้อมใจกันเข้าเฝ้าถวายนมัสการด้วยกัฏฐิถูปกตเวทิตา ด้วยม่งหวัง
ให้พระองค์ทรงเป็นที่พึ่งทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยชั่วกาลนาน ด้วยคุณูปการของพระองค์
ดังกล่าวมาแล้ว สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงมีมติเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๓ ว่า
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงสมควรได้รับการถวายปริญญา
ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา) ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๒ และ
ทรงสมควรแก่การยกย่องเชิดชูคุณงามความดีและความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์สืบไป

